UZLUKSIZ TA’LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA PSIXOLOGIK MOTIVATSIYANING ROLI VA QO‘LLASH STRATEGIYALARI

Mamarasulov S.O.,
GDPI stajyor-o‘qituvchisi
e-mail: sobirjon5464@gmail.com
Umaraliyeva N. I.,
Guliston sh. 16-maktab o‘qtuvchisi

Annotatsiya: tezisda uzluksiz ta’lim tizimida samaradorlikni oshirishda psixologik yondashuvlarning o‘rni ochib beriladi. Xususan, o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, psixologik xavfsiz muhit yaratish, stressni boshqarish texnikalari va o‘z-o‘zini anglash ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali ta’lim jarayonining sifatini yaxshilashga doir takliflar bayon etilgan. Shuningdek, ota-onalar va pedagoglar bilan psixologik hamkorlik mexanizmlari ham yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Uzluksiz ta'lim, samaradorlik, psixologik yondashuv, motivatsiya, psixologik xavfsizlik, stressni boshqarish, o‘zini anglash, o‘qituvchi va ota-onalar hamkorligi.

Аннотация: в тезисах раскрываются роль психологического подхода в повышении эффективности системы непрерывного образования. Особое внимание уделяется повышению мотивации обучающихся, созданию психологически безопасной образовательной среды, использованию методов управления стрессом и развитию навыков самопознания. Также рассматриваются механизмы психологического взаимодействия между педагогами и родителями.

Ключевые слова: непрерывное образование, эффективность, психологический подход, мотивация, психологическая безопасность, управление стрессом, самопознание, сотрудничество педагогов и родителей.

Annotation: the article reveals the role of psychological approaches in enhancing the effectiveness of the lifelong learning system. Special attention is given to increasing learner motivation, creating a psychologically safe learning environment, applying stress management techniques, and developing self-awareness skills. The paper also highlights mechanisms for psychological cooperation between educators and parents.

Keywords: lifelong learning, effectiveness, psychological approach, motivation, psychological safety, stress management, self-awareness, teacher-parent cooperation.

Psixologik yondashuvlar ta'lim samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarning ichki va tashqi motivatsiyasi, psixologik xavfsizlik, stressni boshqarish va o‘zini anglash kabi omillar ta'lim jarayonining samarali

o‘tishini ta’minlaydi. Pedagoglar va o‘quvchilarning ruhiy holati va motivatsiyasi ularning o‘qishga bo‘lgan ishtiyoqini va muvaffaqiyatini belgilaydi, shu bilan birga, ta'limning umumiy samaradorligiga bevosita ta’sir qiladi.

Ushbu maqolada, uzluksiz ta'lim tizimida samaradorlikni oshirish uchun psixologik yondashuvlarning o‘rni tahlil qilinadi. Xususan, motivatsiya, psixologik xavfsizlik, stressni boshqarish texnikalari va o‘zini anglash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan takliflar kiritiladi. Shuningdek, pedagoglar va ota-onalar bilan psixologik hamkorlikni mustahkamlash orqali ta'lim samaradorligini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Uzluksiz ta'lim tizimi bugungi kunda ta'limning barcha darajalarini qamrab olgan, bir-biriga uzviy bog'langan va o‘quvchilarni doimiy ravishda rivojlantirishga qaratilgan yondashuvdir. Bu tizimning asosiy maqsadi – o‘quvchilarga nafaqat aniq bilimlarni, balki hayotiy ko‘nikmalarni ham berishdir.

Uzluksiz ta'limning samarali ishlashi uchun pedagoglar o‘quvchilarning rivojlanishiga ham psixologik, ham metodik yondashuvlarni qo‘llashi zarur. Shu bilan birga, bu tizimda psixologik xavfsizlik va o‘quvchilarning ichki motivatsiyasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Psixologik motivatsiya: O‘quvchilarning yuqori natijalarga erishishiga qanday ta'sir ko‘rsatadi?

Psixologik motivatsiya ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli bo‘lishida asosiy omil hisoblanadi. O‘quvchilarning o‘quv faoliyatiga bo‘lgan ishtiyoqi, yuqori natijalarga erishish uchun qanday kuchlarni ishga solishlari ko‘pincha ularning ichki motivatsiyasiga bog‘liqdir.

Viktor Franklning motivatsiya haqidagi fikrlariga ko‘ra, odamlar o‘zlari uchun maqsad va mazmunni topganda, ular har qanday qiyinchiliklarni yengib o‘tishlari mumkin. O‘quvchilarning ichki motivatsiyasini oshirish uchun pedagoglar o‘quvchilarga shaxsiy muvaffaqiyatlarini boshqarish imkoniyatini yaratib, ularga o‘z maqsadlariga erishish yo‘llarini ko‘rsatishlari lozim.

O‘quvchilarning muvaffaqiyatga bo‘lgan ishtiyoqi motivatsiya orqali kuchayadi, bu esa o‘qish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Psixologik xavfsizlik: Ta'lim muhitida xatolarni qabul qilish va o‘rganishga erkin yondashuv

Carol Dweckning o‘zining o‘z-o‘zini rivojlantirish haqidagi konsepsiyasiga ko‘ra, xatolarni muammolar sifatida emas, balki o‘rganish jarayonining ajralmas qismi sifatida qabul qilish zarur. Agar ta'lim muhitida o‘quvchilar xatolaridan qo‘rqmasalar, ular tajriba qilishga, yangi narsalarni o‘rganishga, o‘zlarini yanada rivojlantirishga tayyor bo‘ladi. Shunday qilib, psixologik xavfsizlikning yaratilishi ta'lim samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarning kognitiv va emosional rivojlanishiga yordam beradi.

Stressni boshqarish: O‘qituvchi va o‘quvchilar uchun samarali stressni boshqarish usullari

Stress ta'lim jarayonida keng tarqalgan hodisa bo‘lib, u o‘quvchilarning ham, o‘qituvchilarning ham samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Stressni boshqarish metodikasi psixologik yondashuvlarning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. O‘quvchilarga va o‘qituvchilarga stressni qanday boshqarish va uni ijobiy

tarzda qanday o‘zgartirishni o‘rgatish, ularning ta'lim faoliyatini samarali va baxtli qilishga yordam beradi.

Biz quyida amaliy takliflarni keltirishimiz mumkin:

1. Motivatsion muhit yaratish:

O‘quvchilarni har bir bosqichda rag'batlantirish va ularni mustaqil ishlashga undash. O‘quvchilarning muvaffaqiyatga erishish ishtiyoqini oshirish uchun motivatsion muhit yaratish muhim ahamiyatga ega. Bu muhitda o‘quvchilarni har bir kichik muvaffaqiyat uchun rag'batlantirish, ularga maqsadlarni belgilash va ularga erishish yo‘llarini ko‘rsatish zarur. Har bir o‘quvchi o‘z muvaffaqiyatlarini ko‘rib, o‘zini rivojlantirishga ilhomlanishi kerak.

2. Refleksiya va o‘zini anglash:

O‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash va rivojlanishini kuzatish. O‘quvchilarga o‘z-o‘zini baholash imkoniyatini berish, ularning o‘z rivojlanishini kuzatishlari va o‘quv jarayonida qaysi sohalarda kuchli, qaysi sohalarda zaif ekanliklarini aniqlashlariga yordam beradi. Refleksiya va o‘zini anglash jarayoni o‘quvchilarning o‘zlarining ta'limdagi muvaffaqiyatlarini tahlil qilishiga va keyingi qadamlarni aniq belgilashlariga imkon beradi.

3. Psixologik xavfsizlikni ta'minlash:

Xatolarni qabul qilish va ularni o‘rganish jarayoniga kiritish. Xatolarni qabul qilish va o‘rganish jarayoniga kiritish psixologik xavfsiz muhit yaratishda asosiy element hisoblanadi. O‘quvchilar xatolaridan qo‘rqmasdan, ularni o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘lishi kerak. Bu, o‘z navbatida, ularning o‘zlarini erkin ifoda etishlariga, yangi narsalarni sinab ko‘rishlariga va o‘zlarini rivojlantirishga imkon yaratadi.

4. Stressni kamaytirish: O‘qituvchilarga va o‘quvchilarga stressni boshqarish texnikalarini o‘rgatish (masalan, mindfulness, yoga). Stress o‘quvchilarning ta'lim jarayonidagi samaradorligini kamaytirishi mumkin, shu sababli stressni boshqarish texnikalarini o‘rgatish juda muhimdir. Mindfulness, yoga, nafas olish mashqlari kabi usullar o‘quvchilarning stressni boshqarishda yordam beradi. Bu usullar ularning diqqatini jamlash, ichki tinchlikni topish va o‘zlarini boshqarishga yordam beradi.

Tezisda taqdim etilgan psixologik yondashuvlar va takliflar uzluksiz ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga katta ta'sir ko‘rsatadi. Psixologik xavfsizlik, motivatsiya va stressni boshqarish kabi yondashuvlar o‘quvchilarga ta'lim jarayonida faol ishtirok etish va o‘zlarining muvaffaqiyatlariga erishish imkoniyatini beradi. Shuningdek, o‘quvchilarga xatolarini o‘rganish, o‘z-o‘zini baholash va rivojlanishlariga yordam berish orqali ularning o‘qishga bo‘lgan ishtiyoqi va ishonchi oshadi.

O‘qituvchilar va o‘quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash, ta'lim jarayonini samarali va samimiy qilishda juda muhimdir. Ota-onalar va ta'lim muassasalari bilan psixologik hamkorlikni mustahkamlash, ta'lim tizimining umumiy samaradorligini yanada oshirishga yordam beradi.

Shunday qilib, psixologik yondashuvlarning amaliy qo‘llanilishi o‘quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyatlarini oshiradi va ularni ta'lim tizimida yanada samarali o‘qitishga undaydi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Aminov, A. F. (2018). Pedagogika va psixologiya asoslari. Tashkent: Sharq.
2. Berg, M. (2020). Motivational Psychology in Education. Journal of Educational Psychology, 112(3), 245-259.
3. Goncharova, T. (2019). Psixologik xavfsizlik va uning ta’lim jarayoniga ta’siri. Ta’lim va Psixologiya, 3(2), 35-47.
4. Kuzmin, V. A., & Osipova, A. N. (2021). Stressni boshqarish va ta'limdagi samaradorlik. O‘qituvchilar va Psixologiya Jurnali, 15(4), 112-124.
5. Miller, C. (2022). Psychological Approaches in Continuous Education. International Journal of Educational Research, 28(1), 102-115.

MASOFAVIY TA’LIM ASOSIDA O‘QUVCHILARDA MUSTAQIL O‘QISH VA O‘RGANISHGA YO‘NALTIRILGAN KO‘NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Jo‘raqulova S.A.,
GDPI magistranti
Email: joraqulovasaida@gmail.com
Ilmiy rahbar: **Nazarova O.T.**

Annotatsiya: mazkur tezisda masofaviy ta’limning samarali ishlash mexanizmlari va uning o‘quvchilarda mustaqil o‘qish va o‘rganishga yo‘naltirilgan ko‘nikmalarni shakllantirishdagi ahamiyati tahlil etiladi. Maqolada masofaviy ta’limning pedagogik asoslari, o‘quvchilarda o‘z-o‘zini o‘rganish qobiliyatini rivojlantirish usullari, internet resurslari va raqamli vositalarning ta’limdagi roli yoritilgan.

Kalit so‘zlar: masofaviy ta’lim, mustaqil o‘qish, o‘rganish ko‘nikmalari, ta’lim texnologiyalari, kognitiv rivojlanish, raqamli vositalar, o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish, pedagogik metodlar.

Аннотация: в данном тезисах анализируются механизмы эффективной работы дистанционного образования и его значимость для формирования у учащихся навыков самостоятельного чтения и обучения. Рассматриваются педагогические основы дистанционного образования, методы развития у учащихся способности к самостоятельному обучению, а также роль интернет-ресурсов и цифровых инструментов в образовательном процессе.

Ключевые слова: дистанционное образование, самостоятельное чтение, учебные навыки, образовательные технологии, когнитивное развитие, цифровые инструменты, самоуправление учащихся, педагогические методы.

Abstract: this article analyzes the mechanisms of effective functioning of distance education and its significance in developing students' skills for independent reading and learning. It discusses the pedagogical foundations of distance education, methods for enhancing students' ability to learn independently, and the role of internet resources and digital tools in the educational process.

Keywords: distance education, independent reading, learning skills, educational technologies, cognitive development, digital tools, students' self-management, pedagogical methods.

Zamonaviy ta’lim tizimida masofaviy ta’lim asosiy o‘qitish usullaridan biriga aylangan. Internet va raqamli vositalarning rivojlanishi, o‘quvchilarga o‘z vaqtida va qayerda bo‘lishidan qat’i nazar, o‘qish va o‘rganish imkoniyatlarini taqdim etmoqda.

Masofaviy ta’limda o‘quvchilar faqat ma’lumotni qabul qiluvchi emas, balki o‘z o‘rganish jarayonlarini boshqaruvchi faol ishtirokchilar sifatida qatnashadilar. Shuningdek, masofaviy ta’lim yordamida mustaqil o‘qish va o‘rganishga yo‘naltirilgan ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun samarali pedagogik yondashuvlar va metodlar ishlab chiqilgan. Bu maqolada masofaviy ta’limning o‘quvchilarda mustaqil o‘rganishga yo‘naltirilgan ko‘nikmalarni shakllantirishdagi o‘rni tahlil etiladi. [1]

Masofaviy ta’lim – bu o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasida vaqt va joyda to‘liq bo‘lmagan aloqada bo‘lishi mumkin bo‘lgan ta’lim shaklidir. Masofaviy ta’limning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, u o‘quvchilarga o‘z vaqtida o‘rganish, shuningdek, o‘qituvchi bilan masofaviy aloqada bo‘lib, o‘z-o‘zini rivojlantirishga imkoniyat yaratadi. Masofaviy ta’limning samarali ishlashi uchun pedagoglar o‘quvchilarning shaxsiy va intellektual xususiyatlarini hisobga olishlari, ularning faolligini rag‘batlantirishlari, shuningdek, o‘quvchilarga kerakli yordamni ko‘rsatishlari zarur.

Masofaviy ta’limda o‘qituvchilar o‘quvchilarni ko‘proq mustaqil o‘rganishga yo‘naltiradilar, ularni o‘z-o‘zini rivojlantirishga, ma’lumotlarni tahlil qilish va ularni amaliyotda qo‘llashga o‘rgatadilar. Bu jarayon o‘quvchilarning kognitiv va metakognitiv ko‘nikmalarini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi. O‘qish jarayonida o‘quvchilarga internet resurslari, raqamli vositalar va onlayn platformalar yordamida ma’lumotlarni izlash, tahlil qilish va o‘zlashtirishda yordam berish muhim ahamiyatga ega. [2]

Mustaqil o‘qish va o‘rganishga yo‘naltirilgan ko‘nikmalarni shakllantirish masofaviy ta’limning muhim komponentlaridan biridir. O‘quvchilarda bu ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun bir qator metodik yondashuvlar qo‘llaniladi. Bularning eng samarali usullaridan biri - bu muammoli vaziyatlarni yaratish va o‘quvchilarni ularga qarshi yechimlar izlashga yo‘naltirishdir. [3]

Bu orqali o‘quvchilar nafaqat o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llashni o‘rganadilar, balki o‘z-o‘zini boshqarish va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Masofaviy ta’limda o‘quvchilarga beriladigan topshiriqlar, testlar va insho vazifalari ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirishga yordam beradi. Internetdagi turli ta’lim resurslari, video darslar, onlayn kurslar orqali o‘quvchilar mustaqil o‘rganishlari mumkin. Misol uchun, Coursera, edX kabi onlayn platformalarda o‘quvchilar o‘z sohalariga oid bilimlarni mustaqil ravishda o‘rganishlari mumkin. Ushbu platformalar o‘quvchilarga o‘z bilimlarini mustaqil ravishda oshirishga va o‘z vaqtida natijalarni baholashga imkon yaratadi. [4]

Masofaviy ta’limning muvaffaqiyatli ishlashi uchun ta’limning sifatini oshirishda internet resurslari va raqamli vositalarning o‘rni katta. Raqamli texnologiyalar yordamida o‘quvchilar o‘z vaqtida va o‘quv jarayoniga mos holda kerakli ma’lumotlarni izlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Misol uchun, Google Scholar, YouTube, Khan Academy kabi platformalar o‘quvchilarga darslarni mustaqil ravishda o‘rganishga yordam beradi. Bu platformalar o‘quvchilarga ma’lumotlarni taqdim etishning yangi usullarini taklif etadi va ular o‘zlarini qiziqtirgan mavzular bo‘yicha chuqur o‘rganishlari mumkin.

Shuningdek, Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams kabi onlayn platformalar o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish, jamoaviy ishlash va o‘quvchilarning faolligini oshirishda muhim vositalardir. Bu platformalar o‘quvchilarga bir-birlari bilan fikr almashish, guruh ishlari bilan shug‘ullanish, ta’lim materiallarini o‘rganish va o‘z bilimlarini mustaqil ravishda sinovdan o‘tkazish imkonini beradi.

Masofaviy ta’limda pedagogik metodlar va yondashuvlar o‘quvchilarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi. Masofaviy ta’limda o‘qituvchining roli o‘quvchini yo‘naltiruvchi va yordam beruvchi sifatida qoladi, lekin o‘quvchi o‘zi mustaqil ravishda o‘rganadi. Bu jarayonda o‘qituvchi o‘quvchilarga ma’lumotlarni tahlil qilish va ularga amaliy yechimlar taklif qilishda yordam beradi. [5]

Loyiha asosidagi ta’lim va muammoli o‘qish metodikasi o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va ularni yangi g‘oyalar ishlab chiqish uchun ilhomlantiradi. Masofaviy ta’limda interaktiv texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarni darslarga jalb qilish, ularga qo‘shimcha topshiriqlar berish va ularning o‘z-o‘zini baholash qobiliyatlarini oshirish mumkin. Bu jarayonda o‘qituvchining roli o‘quvchilarga yo‘naltirish va yordam berishdir.

Masofaviy ta’limning samarali amalga oshirilishi o‘quvchilarda mustaqil o‘qish va o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Raqamli vositalar va internet resurslarining ta’lim jarayonida qo‘llanishi o‘quvchilarning kognitiv va metakognitiv salohiyatini oshiradi, mustaqil fikrlash va o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Masofaviy ta’limda o‘quvchilarni mustaqil o‘rganishga yo‘naltirish, ularga zamonaviy pedagogik metodlarni qo‘llash orqali bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlash mumkin. Bu esa o‘quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shonazarov B. Masofaviy ta’limning pedagogik asoslari. – Toshkent: Fan, 2020. – 35-bet.

2. Karimova N. O‘quvchilarda mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirish. – Samarqand: Innovatsion ta’lim, 2021. – 50-bet.

3. Anderson, T. (2008). The Theory and Practice of Online Learning. Athabasca University Press. 15-bet.

4. Moore, M. G. (2013). Handbook of Distance Education. Routledge. 42-bet.

5. Garrison, D. R. (2007). Online Community of Inquiry Review: Social, Cognitive, and Teaching Presence Issues. Journal of Asynchronous Learning Networks, 11(1), 34-bet.